

MÓZSES HUBA

Évfordulók identitásképző hálója

Az évfordulók, amelyek nemegyszer szükségesnek vélt vagy tudott megemlékezések ürügyül szolgálnak, sűrűsödésük éveiben identitást képző és megerősítő szerepük fontosságára ébresztenek. Ilyen év a 2023-as, amelynek folyamán számos jeles személyiségre és alkotására emlékezhetünk.

Az egyik legsűrűbb az 1823-as év. Január 1-jén született Petőfi Sándor, akit szerte a világon a legnagyobb magyar költőnek tekintenek, és január 20-án Madách Imre, aki drámai költeményével vívott ki magának a Miltonéhoz, Goethéhez, Byronéhoz mérhető rangot. Január 22-én véglegesítette Kölcsey Ferenc *Hymnus, a magyar nép zivataros századaiból* című költeményének szövegét, s november 3-án jelentette be az abszolút geometriát megalkotó Bolyai János apjának írt levelében: „Semmiből egy új, más világot teremtettem.”

Nem véletlen talán, hogy az 1923-as év is a sűrűbbek közé tartozik. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc költője után kerekén száz évvel, január 1-jén látta meg a napvilágot az 1956-os forradalom és szabadságharc éneke, Tamási Lajos, a *Piros a vér a pesti utcán* szerzője. Január 30-án a Nemzeti Újság tette közzé elsőként nyomtatásban a második legrégebb magyar nyelvű szövegemléket, az *Ómagyar Mária-siralom* címen ismertté vált, 1300 körül lejegyzett remeket. November 19-én a Pesti Vigadóban mutatták be Kodály Zoltán 16. századi zsoltárparafraízra komponált *Psalmus Hungaricus*át.

Fél évszázadonként araszolva, dátumhoz köthetően elsőként az 1373-as évet említhetem. Ekkori Kolozsvári Márton és György Prágában felállított Szent György-szobra, a protoreneszánsz európai viszonylatban úttörő alkotása. A sárkányt legyőző Szent György az egyik szereplője Szentsimon 1423-ban ismeretlen gömőri mester készítette templomi falképeinek is. 1473. június 5-re kelteve jelent meg Budán az első magyarországi nyomtatott könyv, a *Chronica Hungarorum*. 1523. augusztus 17-én hunyt el Lászlai János főesperes, a gyulafehérvári Lászlai-kápolna építetője, római gyóntató, akinek maga fogalmazta ottani epitáfiuma európai honosságunkat hirdeti: „Roma est patria omnium fuitque” (Róma mindannyiunk közös hazája). 1573. február 4-én született a teljes bibliafordítását Pázmány Péter és Bethlen Gábor támogatásával közreadó Káldi György. 1623. január 14-e a születésnapja Nádasdy Ferencnek, a magyar királyok és vezérek arcképcsarnokát megjelentető műpártoló főúrnak, akit később a Wesselényi-összeesküvés egyik szervezőjeként kivégeztek. 1673-ban született Mátyóki Ádám, II. Rákóczi Ferenc fejedelem barokk portréjának festője. 1723. január 11-én látta meg a napvilágot Pray György, a legkorábbi magyar nyelvű szövegemlékből, az 1192–1195 között lejegyzett *Halotti beszédből* nyomtatásban mutatványt közlő és kódexét elsőként ismertető történetíró. 1773. augusztus 30-án született Pollack Mihály, a reformkor jelképévé vált Magyar Nemzeti Múzeum klasszicista épületének tervezője, és 1773. november 17-én Csokonai Vitéz Mihály, az ütemhangsúlyos és időmértékes verselés mestere, a magyar szimultán verselés első virtuóza.

Az araszoló számbavétel 1873-mal és 1973-mal kerekedik ki. 1873-ban festette Szinyei Merse Pál fő művét, a magyar képzőművészet történetében fordulatot jelentő *Majálist*. Ugyanazon év december 30-a Bánffy Miklósnak, az *Erdélyi történet* című regénytrilógia szerzőjének a születésnapja. 1973. július 4-én született Orbán János Dénes, a Janus Pannonius alteregójaként megszólaló költő, fiatalabb kortársainak mecénása, és szeptember 10-én a regényeiben ezredvégi, évezred eleji kelet-közép-európai feszültségeket és változásokat megidéző Dragomán György.

A számba vett alkotók és alkotások identitásképző és -erősítő szerepe aligha vonható kétségbe. Ez a szerep ölt határozott körvonalat Kölcsey Ferenc *Hymnus*ának és vele együtt Vörösmarty Mihály *Szózat*ának Erkel Ferenc és Egressy Béni megzenésítette, nemzeti jelképpé vált szövegében.

JELES ÉVFORDULÓK 2023-BAN

A hónaphoz és naphoz köthető történések, születések és elhalálozások ötven évnél rövidebb időközökkel is számoló áttekintése – bár a szubjektivitás kockázatát nem kerülheti el – az irodalmi, művészeti, művelődési és tudományos élet hálózatot alkotó mozzanatainak identitásképző és -erősítő szerepét kétségbevonhatatlanul igazolja.

I.

január 13.: 160 éve, 1863-ban jelent meg Kriza János *Vadrózsák* című székely népköltési gyűjteménye
 január 22.: 200 éve, 1823-ban tisztázta le Kölcsey Ferenc *Hymnus, a magyar nép zivataros századaiból* című költeményét
 január 30.: 100 éve, 1923-ban jelent meg először nyomtatásban az 1300 körül lejegyzett *Ómagyar Mária-siralom*, az első ismert, írásban ránk maradt magyar nyelvű vers
 június 5.: 550 éve, 1473-ban erre a napra keltezve jelent meg a legkorábbi Magyarországon nyomtatott könyv, a *Chronica Hungarorum*
 június 23–24.: 110 éve, 1913-ban adták át Marosvásárhelyen a gödöllői művésztelep alkotóinak közreműködésével épült szecessziós Kultúrpalotát
 augusztus 24.: 200 éve, 1823-ban nyílt meg Miskolcon Magyarország mai területének első magyar kószínháza
 november 3.: 200 éve, 1823-ban jelentette be az abszolút geometria megalkotója, Bolyai János apjának szóló levelében: „Semmiből egy új, más világot teremtettem.”
 november 19.: 100 éve, 1923-ban mutatták be Kodály Zoltán 16. századi zsoltárparafrázisra komponált *Psalms Hungaricusát*

II.

április 22.: 125 éve, 1898-ban született és 50 éve, 1973. október 7-én hunyt el Fodor József költő
 július 4.: 120 éve, 1903-ban született és 40 éve, 1983. szeptember 15-én hunyt el Szervátiusz Jenő szobrászművész
 július 27.: 130 éve, 1893-ban született és 90 éve, 1933. augusztus 20-án hunyt el Szenteleky Kornél író
 október 11.: 140 éve, 1883-ban született és 80 éve, 1943. december 19-én hunyt el Sziklay Ferenc író
 november 3.: 90 éve, 1933-ban született és 10 éve, 2013. június 25-én hunyt el Marschall László költő

III.

január 1.: 100 éve, 1923-ban született Tamási Lajos költő
 január 1.: 200 éve, 1823-ban született Petőfi Sándor költő
 január 7.: 150 éve, 1873-ban született Zukor Adolf filmvállalat-alapító
 január 9.: 75 éve, 1948-ban született Dávidházi Péter irodalomtörténész
 január 11.: 300 éve, 1723-ban született Pray György történetíró
 január 14.: 400 éve, 1623-ban született Nádasdy Ferenc irodalom-, művészet- és tudománypártoló
 január 16.: 70 éve, 1953-ban született Kabán Annamária szövegteremtő
 január 20.: 200 éve, 1823-ban született Madách Imre drámaíró
 január 27.: 80 éve, 1943-ban született Várady Szabolcs költő
 február 4.: 450 éve, 1573-ban született Káldi György bibliafordító
 február 5.: 140 éve, 1883-ban született Nagy Lajos író
 február 15.: 80 éve, 1943-ban született Oravecz Imre költő
 február 16.: 75 éve, 1948-ban született Gaal György irodalom- és helytörténész
 február 23.: 580 éve, 1443-ban született Hunyadi Mátyás (I. Mátyás) irodalom-, művészet- és tudománypártoló, könyvtár- és egyetemalapító
 március 19.: 80 éve, 1943-ban született Kiss Benedek költő
 április 2.: 70 éve, 1953-ban született Angyalosi Gergely irodalomkritikus, irodalomtörténész
 április 2.: 90 éve, 1933-ban született Konrád György író
 április 4.: 140 éve, 1883-ban született Juhász Gyula költő
 április 5.: 130 éve, 1893-ban született Szabó Pál író
 április 6.: 75 éve, 1948-ban született Grendel Lajos író
 április 6.: 90 éve, 1933-ban született Kilián István irodalomtörténész
 április 8.: 140 éve, 1883-ban született Supka Géza, az országos könyvhét kezdeményezője
 április 24.: 110 éve, 1913-ban született Jékely Zoltán költő
 május 9.: 260 éve, 1763-ban született Batsányi János költő
 május 18.: 90 éve, 1933-ban született Páskándi Géza költő
 május 23.: 130 éve, 1893-ban született László Zsigmond zenetudós
 május 30.: 80 éve, 1943-ban született Mezey Katalin költő

június 8.: 110 éve, 1913-ban született Jagamas János népzene kutató
június 22.: 110 éve, 1913-ban született Weöres Sándor költő
június 23.: 80 éve, 1943-ban született Szegedy-Maszák Mihály irodalomtudós
június 23.: 150 éve, 1873-ban született Beck Ö. Fülöp éremművész
július 4.: 50 éve, 1973-ban született Orbán János Dénes költő
július 5.: 100 éve, 1923-ban született Klaniczay Tibor irodalomtörténész
július 5.: 170 éve, 1853-ban született Csontváry Kosztka Tivadar festőművész
július 25.: 130 éve, 1893-ban született Nagy Imre festőművész
július 28.: 50 éve, 1973-ban született László Noémi költő
július 28.: 110 éve, 1913-ban született Szöllösy Klára prózafordító
július 29.: 130 éve, 1893-ban született Bartalis János költő
július 31.: 110 éve, 1913-ban született Kosáry Domokos történész
augusztus 3.: 160 éve, 1863-ban született Gárdonyi Géza író
augusztus 17.: 125 éve, 1898-ban született Kardos László irodalomtörténész
augusztus 21.: 70 éve, 1953-ban született Szőcs Géza költő
augusztus 23.: 50 éve, 1973-ban született Kulcsár-Szabó Zoltán irodalomteoretikus
augusztus 30.: 250 éve, 1773-ban született Pollack Mihály építész
szeptember 3.: 210 éve, 1813-ban született Eötvös József író
szeptember 5.: 120 éve, 1903-ban született Kemény János író
szeptember 6.: 110 éve, 1913-ban született Jordáky Lajos történész
szeptember 10.: 50 éve, 1973-ban született Dragomán György író
szeptember 16.: 130 éve, 1893-ban született Korda Sándor (Sir Alexander Korda) filmrendező és producer
szeptember 22.: 160 éve, 1863-ban született Herczeg Ferenc író
október 5.: 90 éve, 1933-ban született Gergely Ágnes költő
október 11.: 100 éve, 1923-ban született Borsa Gedeon könyvtörténész
október 12.: 70 éve, 1953-ban született Parti Nagy Lajos költő
október 16.: 90 éve, 1933-ban született Angi István zeneesztéta
október 27.: 80 éve, 1943-ban született Kulin Ferenc irodalomtörténész
október 28.: 100 éve, 1923-ban született Kormos István költő
október 29.: 160 éve, 1863-ban született Körösfői-Kriesch Aladár festőművész
november 1.: 100 éve, 1923-ban született Varga Imre szobrászművész
november 10.: 90 éve, 1933-ban született Lőkös István irodalomtörténész
november 17.: 250 éve, 1773-ban született Csokonai Vitéz Mihály költő
november 19.: 80 éve, 1943-ban született Király László költő
november 26.: 140 éve, 1883-ban született Babits Mihály költő
december 14.: 140 éve, 1883-ban született Tompa László költő
december 16.: 140 éve, 1883-ban született Kós Károly író és építész
december 16.: 190 éve, 1833-ban született Lotz Károly festőművész
december 21.: 90 éve, 1933-ban született Kocsár Miklós zeneszerző
december 22.: 80 éve, 1943-ban született Petri György költő
december 23.: 230 éve, 1793-ban született Déryné Széppataki Róza színész és operaénekes
december 30.: 150 éve, 1873-ban született Bánffy Miklós író és grafikus

IV.

január 5.: 40 éve, 1983-ban hunyt el Nagy István karnagy
január 31.: 30 éve, 1993-ban hunyt el Lendvai Ernő zeneesztéta
február 12.: 125 éve, 1898-ban hunyt el Barabás Miklós festőművész
március 18.: 280 éve hunyt el Czvittinger Dávid lexikonszerző
március 26.: 310 éve, 1713-ban hunyt el Esterházy Pál költő és zeneszerző
április 6.: 50 éve, 1973-ban hunyt el Pais Dezső nyelvész
április 15.: 40 éve, 1983-ban hunyt el Illyés Gyula költő
május 12.: 90 éve, 1933-ban hunyt el Krúdy Gyula író
május 24.: 30 éve, 1993-ban hunyt el Cseres Tibor író
június 15.: 130 éve, 1893-ban hunyt el Erkel Ferenc zeneszerző
június 20.: 50 éve, 1973-ban hunyt el Keleti Márton filmrendező
június 30.: 10 éve, 2013-ban hunyt el Görömbei András irodalomtörténész
július 14.: 20 éve, 2003-ban hunyt el Janikovszky Éva ifjúsági író
augusztus 17.: 500 éve, 1523-ban hunyt el Lászlai János erdélyi főesperes, apostoli gyóntató
október 16.: 70 éve, 1953-ban hunyt el Nyirő József író
október 26.: 120 éve, 1903-ban hunyt el Fadrusz János szobrászművész
október 30.: 70 éve, 1953-ban hunyt el Kálmán Imre zeneszerző
december 8.: 10 éve, 2013-ban hunyt el Szokolay Sándor zeneszerző